

ZBIRKA
SLOVENSKE
UPORNIŠKE POEZIJE

Beletrina*

**Igor Saksida,
Masayah**

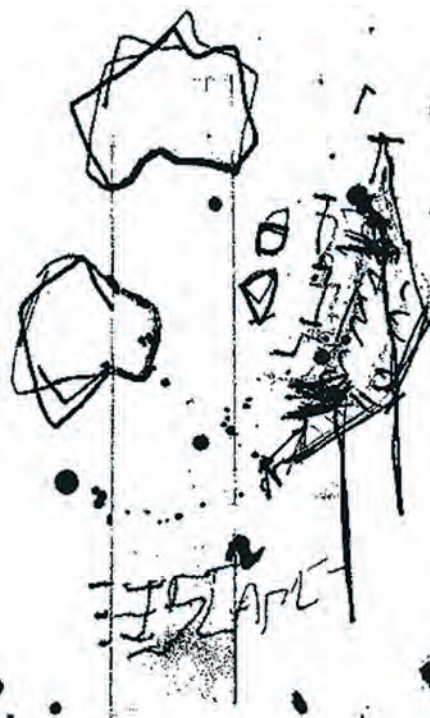
2022

KAZALO

9. Dnevnik upornišтва

Pesmi:

13. Jezus in riba, ki nosi svet, ljudska
14. Neusmiljena gospoda, ljudska
16. Mile Klopčič: Puntarska pesem
20. Anton Aškerc: Tlaka (Stara pravda, V)
24. France Prešeren: Slovo od mladosti
26. Masayah, Leyre: Aceton
28. Fran Levstik: Naša nesreča
30. Simon Jenko: Trojno gorje
32. Simon Gregorčič: Moj črni plašč
34. Josip Stritar: Dunajski soneti (5)
36. Josip Murn: Vlahi
40. Ivan Cankar: V bogatih kočijah se vozijo
42. Masayah, Emkej, Drill, Zlatko: Ne bo tako
45. Pavel Golia: Manifest
48. Masayah, Slick, Vazz: Ukrepi
50. Srečko Kosovel: KONS: Z
52. Masayah, N3: Bling
54. Tone Seliškar: Večer v mestu
58. Oton Župančič: Veš, poet, svoj dolg?
60. Masayah: Obraz
62. Ljubka Šorli: Slike izza vojnih dni, VI.
64. Matej Bor: Kri v plamenih
66. Vida Brest: Mi smo
68. Jože Javoršek: Vetrnjaška
70. Ivan Minatti: Čez Kras
72. Karel Destovnik - Kajuh: Materi padlega partizana
74. France Balantič: Zasuta usta
76. Lojze Krakar: Auschwitz
78. Jože Udovič: Črni kraji
82. Saša Vegri: Moje srce je ožgana puščava
84. Masayah, N3, Matter: Brez plana
88. Božo Vodusek: Dobrohoten nasvet
92. Edvard Kocbek: Zgodovina
94. Jože Snoj: Pod goró, pod to gôro zêleno
96. Miroslav Košuta: Beg v mesečini
98. Dane Zajc: Ujeti volk
100. Masayah, Žena, La Bagra, Ghet: Ceste
104. Tomaž Salamun: Duma 1964
106. Masayah, Ezra: Klik
110. Ervin Fritz: Piknik
112. Stanka Hrastelj: Tuš, dež, perilo in te stvari
115. Boris A. Novak: Svoboda je glagol
118. Aleš Steger: Smehljanje pesnikov
120. Klofuta intimnega upornišтва

DNEVNIK UPORNIŠTVA

Leta pred poletjem 2021

Od nekdaj me je privlačila poezija, ki zagovarja pesnikovo individualno jezikovno držo in provocira bralca z nepričakovanimi sporočili in inovativnim, tudi tabujskim izrazjem. Kot srednješolec sem bral črna *Izštevanja* Svetlane Makarovič in skorajda zaigral na njeno mrtvaško kost, kasneje me je očaral Kosovelov jedki jezikovni eksperiment, kot študent sem z zatopljenostjo in potrpežljivostjo, ki je terjala obilo energije, bral Grafenauerjevo knjigo *Kritika in poetika* (1974), v kateri med drugim govori tudi o poeziji kot opoziciji svetu. Pesniški subjekt zaznamuje individualna svoboda, ki se upira represivnosti sveta, a se subjekt v takem svetu »zlomi in razkroji«. Njegove izvrstne zveze besed o kalupu forme in svežini idejnosti v njej (o sonetu kot poziciji in besedilu kot opoziciji) so brusile mojo bralno zmožnost in me vedno znova privedle do temeljnega vprašanja: Ali ni vsaka vrhunska pesem svojevrsten upor, klofuta jezikovnim in družbenim normam? Ali ni uporništvo v izstopu iz vseh mogočih predpisov in zapovedi? Ali ni poezija predvsem užitek skoka v neznano?

Iz teh vprašanj in občutij je postopoma nastajala antologija uporniške poezije, ki želi prikazati prav to: govorico svobodena ozadju jezikovnih in družbenih konvencij, ovir in predsodkov. Ko je bila knjiga že skoraj napisana, je izšel video *TventiTventi* (2020), oster komentar sodobne stvarnosti in mestoma (pre)drzen jezikovni eksperiment. Nastajanje te skladbe je vodil izvrstni producent Hyu – in prve ideje o uglasbitvi uporniških verzov so nastale kot dialog z njim. Kmalu sva se skupaj odločila, da bo nosilna avtorica albuma H₂SO₄ le Masayah, divjaško nekonvencionalna dvajsetletnica, ki s svojo energijo lahko dvigne publiko v Gali Hali in drugje zares od tal – v sfere prebojnih, (za)resnih sporočil: provokacij in protestov, ki po vsebini niso le muhe enodnevnice, podlage sobotnih odklopov. Tako se začanja dnevnik uporništva, ki je obenem tudi dnevnik odkrivanja lastnega izraza na ozadju že zapisanih pesniških besedil.

12. julij 2021 – okoli sedmih zvečer.

Zazvoni telefon, kliče me Masayah:

»Ej, Saks, ma dej pridi do Hyuja, da slišiš, kaj smo naredili.«

Dobimo se v parku pred šolo, Masayah, Hyu, N3 – ustvarjalci, ki jih spremljam in nadvse cenim. Bine (N3) mi takoj pove: »Naredili smo banger!« (Banger? Aha, komad, ki bo uspešen.) Poslušam, dobro se sliši, prevzame me neverjetna energija. In to, da se Masayah, Bine in Hyu tako predajajo projektu uporniške poezije. Masayah mi izroči list papirja, na njem so napisana razpoloženja posameznih komadov. Pogovarjamo se o glasbi in poeziji, Hyu govori o enotni glasbeni podobi, celo dramaturgiji, »napetosti« albuma – no, ne ravno s temi besedami.

V parku pred šolo je vroče, postkarantensko poletje je še posebej predkatastrofično. Vsaj po razpoloženju. Čas je za upor. Ne za upor, ki se razprostira po ulicah na levi in desni strani asfaltne premice, ki loči vašo in našo idejo, ideologijo ... - **Mazilite jo s H₂SO₄!**

Čas je za pravi upor, za pot navznoter, za premislek, kaj pomenijo besede, ki mi jih je spomladi v Hyujevem studiu povedala Masayah - tako nekako so zvenele: *Nisem jezna, nisem uporniško kričava. Sem samo razočarana. To je moj upor.*

Potem poslušamo prvi komad. Eksperiment, povejo moji sogovorniki. Beat (podlaga) z ogromno energije, nekaj zlogov, nekaj besed. Bine predlaga, da bi se na ta beat nalepila poezija. Da beseda spregovori, se zasliši kak verz. Pomislim na Kosovela. *Capital Crew* je s svojimi absurdnimi sporočili podoben njegovi poeziji, Bine je član te skupine. Vpraša: »Bi ti bral verze?« - »Samo ne narejeno,« doda Masayah, »ampak iskreno, ne tako ... znanstveno ...«. Ha, znanost, posebej tista, ki ugaja oblasti ... - **Mazilite jo s H₂SO₄!**

Grem domov in razmišljam, ali je ta projekt ideološki. Ni. Najbolj bedasto vprašanje bi bilo, katere barve je Masayah. Rdeče? Bele? Zelene? Črne? Po mojem bi se mi na glas zasmejala v faco: Ma daj no, Sax! Kar ne pomeni, da je brezbarvna, da ne bo pomote, samo ideološko definiranje barv ji gre na jetra. Politika in ona? Politika in Hyu? In Bine? Zabloda v jedru! Ti mladi ustvarjalci niso politiki, niso politično profilirani, ker jim dol visi - ca jim! - za vse strankarske kratice na zastavicah, plakatih ali značkah. Oni so upor - izstop iz vsega tega, politika pa je barvanje, farbanje brezbarvnih množic ... - **Mazilite jo s H₂SO₄!**

27. julij 2021 - okoli 15.00

Dobiva se s Hyujem, pravi, naj pridem poslušat prvih osem podlag z nekaj besedila. In da hoče slišati, kako bi zvenela poezija - klasična, sodobna - na te podlage. Potem poskuša s prvim komadom in Župančičem, deluje. Drugi tudi, tretji, četrti ... Razmišljam, kako poglobljen je lahko pogovor med svetovji: prostranstvom idej, ki ga izžareva Hyu, in mojim izborom verzov v knjigi. Vse to posluša Kirri - *bolano*, pravi; že vidi, kako bi se lahko ta energija vizualizirala v grafični opremi. Razmišljam o vsem skupaj: za marsikoga zaprašeni verzi v novodobni preobleki in z interpretacijo teh, ki jih nadvse cenim, ob tem pa še likovnost mlade generacije. Upor? Seveda - Kirri doda: *»Upor je lahko tudi pred ekranom in s tipkovnico pred sabo - upor je ustvarjalnost.«*

16. september 2021 - okoli 20.00

Dan po tem, ko na ljubljanskih ulicah vladajo bakle, steklenice in granitne kocke ter solzivec in vodni top, napišem Masayi SMS, rahlo nestrpen, ker še ne vem, kako je z besedili za komade. Nemudoma odgovori: *»Evo, gre, pridno pišem.«* Postane mi neprijetno, da jo takole morim; saj vendar vem, da je upor tudi doslednost in jasna smer v tem času brez smeri.

25. oktober 2021 – od 17.30 naprej

S Kirrijem in Hyujem na Zoomu. Razmišljamo o opremi knjige, ideje se iskrijo, Kirri želi razviti sodobno, a nevsiljivo likovno govorico, pokaže nekaj odličnih idej. Pridemo do rdeče niti knjige: sodobna ulična sporočila (grafiti), predmeti, ki se povezujejo z glasbeno ustvarjalnostjo (torej slike iz Hyujevega studia), morda še listi iz Masayine beležnice in Kirrijeve skicirke. Ne preveč vsega. Barve? Bela, črna, rdeča. Fotografije? Morda. Ali pa tudi ne. Oblika knjige dozoreva ...

12. november 2021

Dobim Masayino pošto »Gosti«, v njej so vse podlage, fotografije pesmi iz knjige in skoraj vsa njena besedila. Berem, poslušam in sem navdušen, Masayah ni prelila tujih verzov s papirja na sodoben beat, ustvarila je sodobno razumevanje poezije in njenega uporništva tako, da jo je povezala s svojim doživljanjem sveta in odnosov v njem. Še posebej me navduši spremni dopis za glasbenike, predvsem raperje, ki se ji bodo pridružili kot gosti albuma, bolje rečeno kot njegovi soustvarjalci:

V tej mapi je .wav pesmi, slikana poezija in do sedaj napisana lirika v Wordovi datoteki.

Naj so ti v pomoč, če jo sploh potrebuješ. Naj bo poezija inspiracija, ampak ni potrebe, da je karkoli 100-odstotno citirano ali dobesedno prevedeno. Celoten projekt je soundtrack za knjigo slovenske uporniške poezije.

Zdi se mi edino pravilno, da si del tega in da skupaj kot umetniki/pesniki pustimo pečat, ki bo zapisan v zgodovini še davno po tem, ko nas ne bo več.

Imaš poslanstvo. Zaupaj mu in opravljaj ga celo življenje.

Masayah

1. december 2021 – okoli 12.00

Z Masayo se peljeva v Koper in se pogovarjava o knjigi in komadih, sodelovanju z gosti na albumu, vključevanju grafitov v knjigo. Posname kratek video z vabilom, naj ji njena publika pošlje grafite – najboljši bodo objavljeni v knjigi.

Čez par dni pove, da je prejela okrog 70 grafitov. Pošlje jih Kirriju.

5. december 2021 – od 15.30 do večera

V studiu Pod skal'co skupaj z Kirrijem izbirava gradivo za likovno opremo: grafite, fotografije glasbene opreme in nakita, rokopise in risbe; risbe, še iz časov Andraževega študija na akademiji, so študije strahu in upora. Andraž razloži idejo za naslovnico: mladi, ujeti v zaklonišču, ki si krajšajo čas s pletenjem kitk, ujetniki sočutja in rutine obenem. – Pride še Hyu, poslušamo najnovejše različice komadov.

Znova sem v julijskem dnevu, ko smo se o projektu pogovarjali prvič. Moč ustvarjalnosti in inovativnosti, edini pravi upor. Jaz sem rdeča raketa, bi rekel Srečko Kosovel. Upiranje otopenosti. – **Mazilite jo s H₂SO₄!**

Ljudska

Jezus in riba, ki nosi svet

Riba po morju plava,
riba farónika.

Jezus za njo priplava
po morja globočin' :

»O le čakaj, čakaj, riba,
riba faronika!

Te bomo kaj vprašali,
kako se po svét' godi.«

»Če bom jaz z mojim repom zvila,
ves svet potopljen bo;

če se bom jaz na moj hrbt' zvrnila,
ves svet pogubljen bo.«

»O nikari, nikari, riba,
riba faronika!

Zavolj nedolžnih otročičev,
zavolj porodnih žen.«

Ljudska
Neusmiljena gospoda

Krajcar, krajcar, dober denar,
moral je dati dušo zanj!

En kmet je prišel davek plač'vat,
en krajcar mu je zmanjkal bil:
»Ali mi ga bote šenkali,
mi ga bote zamerkali?«
»Jaz ne bodem šenkoval,
ne bodem ga tud' zamerkoval. -
Avpet, avpet, avpet moj,
še trikrat hujši ko gospod!
Pelji ga v turen teman,
tam naj bo tako dolgo sam,
da bo prinesel krajcar nam.«

Gospod je bil pozabil nanj,
avpet se tud' ni spomnil nanj.
Preteklo je že let' in dan,
gospod se je bil spomnil nanj.
Padla mu je bila žlica iz rok,
pade mu tudi pantofelj iz nog:
»Avpet, avpet, avpet moj,
ti si trikrat hujši ko gospod.«

Gospod je šel v turen sam,
druzega ni bilo ko en kup kosti,
na njih pa ena luč gori,
kakor sonce se svetli!

»Krajcar, krajcar, dober denar,
da si moral dati dušo zanj!«

**KAJ VSE BI NAREDILI,
ČE VAS NE BI BILO STRAH??**

Karel Štrelkelj (1859–1912), jezikoslovec in folklorist, od 1905 do 1912 predsednik državnega odbora za izdajanje slovenskih ljudskih pesmi. Upornik proti cenzuriranju ljudske poezije.

»Toda bati se tega pri Slovencih dandanes, je prazen strah, ki je na sredi votel, ob straneh ga pa nič ni. Ali morala, morala! 'Narodovo nprav kvariti z narodnimi pemimi – ali smo res Abderiti 19. stoletja? Moralna statistika nam mnogo vzrokov pogube npravnosti našteva, a še nikjer nisem med temi vzroki dobil navedeno: Čitanje narodnih pesmi.' Tako pravi po mojem mnenju dobro profesor Krek v Listkih IV. 138; dodati tem besedam še kaj, se mi ne zdi potrebno.«

K. Štrelkelj: Predgovor. Glej: *Slovenske narodne pesmi*. Ur. K. Štrelkelj. Ljubljana: Slovenska matica, 1895, str. VII.

Kar sta na prehodu iz 19. v 20. stoletje za likovno umetnost slovenski impresionizem (Grohar, Jakopič, Sternen, Jama), za literaturo slovenska moderna (Cankar, Kette, Murn, Župančič), je Karel Štrelkelj za slovstveno folkloristiko.

Po tedanjem filološkem pojmovanju jo je umestil med jezikoslovje in literarno vedo. Poljubno poimenovanje njenega predmeta (*tradicionalna literatura, narodno blago, ustno slovstvo*) je opredelil s pojmom »folklore«, kar je najbrž najzgodnejši angleški termin v slovenski znanosti. Pripravil je natančne napotke za delo na terenu in se tistih za urejanje držal pri monumentalni zbirki Slovenske narodne pesmi (1895–1923) z 8686 besedili.

Kljub velikanskim težavam pri Slovenski matici, češ da večina pričakuje od nje »estetično in moralno čistih knjig«, je pripravil znanstveno-kritično izdajo, »*kakoršno zahteva metodika filologične vede*«. Doživela je laskave ocene slovenskega, hrvaškega in nemškega ter več ruskih in čeških strokovnjakov.

Še do danes je edina znanstveno reprezentativna, umetniško doživljajska in praktično dostopna zbirka.

Ddr. Marija Stanonik, slovenska literarna zgodovinarica in slovstvena folkloristka

Puntarska pesem

Na melodijo nemške puntarske pesmi
iz leta 1525 napisal Mile Klopčič.

Le vkup, le vkup, uboga gmajna,
heja, hejo!
Za staro pravdo zdaj bo drajna!
Heja, hejo!
Zimzelen za klobuk!
Punt naj reši nas tlačanskih muk!

Iz grajskih kevdrov teče vino,
heja, hejo!
Zažgali grofu smo graščino,
heja, hejo!
Grad gori, grof beži!
Vino teče naj, če teče kri!

Le vkup, na zadnji boj, tlačani!
Heja, hejo!
Zdaj kmečka se gmajna brani,
heja, hejo!
Puško, meč, kopje v dlan!
Bije za svobodo se tlačan!

Premagana je kmečka četa,
ojo - ojoj!
Na gavgah ... pobita ... ujeta ...
Ojo - ojoj!
Končan je ... boj ...
Dina-don ... mrtvaški zvon ...
Kdaj bo sédel Gubec kmet na tron?!

Puntarska pesem brez dvoma poznate v skrajšani izvedbi - v njej ni »poraza« v zadnji kitici in upanja na boljše čase. Se sprašujete, ali je besedilo danes še vedno zanimivo in sporočilno živo? Mislite, da ni? Naj odgovori kar sodobni kantavtor s svojo pesmijo.

Iztok Mlakar
Puntarska

Pred več kot dvesto leti, nam štorija govori,
da strašno so nervozni b'li naši nonoti.
Če kej jim je sfalilo, če kej jim ni blo prov,
so grofa tko ku prasca natak'n'li na kol.

An vse so mu pobrali, kar vrednega je b'lo,
požrli v grajski kleti vse vino, vse meso,
in pole so groficu ... Ma ben tisto pust'mo stat ...
Da vid'li pot domov bi, so še zažgali grad.

Lalala, lalala, lala, lala, lalala, la, la ...

Zdej prav'jo, da ne dela več takih se reči,
k' zdej baje živimo v civilizaciji,
kjer treba ti ni delat, če dobro znaš gobcat,
ma če garaš ku živina, pej moraš kroup'c držat.

Jaz sem, ku zdej se reče, nekvalificiran kmet
in ku vsak kmet znou zmerom sem dosti potrpet,
nervozen zdej ratavam, pomagat si ne znam,
ma sej nisem kriv, če take jaz prednike imam.

Lalala, lalala, lala, lala, lalala, la, la ...

V meni zdej prebuja spet puntarski se duh,
marskteru vidim monu, k žre zastonj moj kruh
in nikdar nič ne dela, ku samo iz kruha drek.
Maa, čakte, čakte, pršu bo zlati srednji vek!

An takrat, ku spet pride tisti zlati cajt,
ne skrbte, znau orodje si bom pravu najt',
sem se moderniziral, sekirce nimam več,
ma tudi sz motorku bi padla glava preč!

Lalala, lalala, lala, lala, lalala, la, la ...

